

Rytme OG VALG AF PERSPEKTIV

Hvordan undgår forskeren at forstærke assymetrien mellem socialarbejder og klient?

AF KERSTIN SVENSSON

I Helsingborg er et af de mange projekter i gang, som den svenske socialstyrelse har finansieret for at øge vidensudviklingen inden for socialt arbejde. Projektets overordnede mål er at finde veje til at gøre socialforvaltningens arbejde mere vidensbaseret. Man har talt om, at indsatsen på det sociale område – ligesom inden for sundhedssektoren/hospitalsvæsenet – burde oparbejde en mere stabil basis i forskning, og projektet er derfor også blevet kaldt 'socialtjänstuniversitetet'.

Projektet vedrører alle dele af det sociale område, men det jeg arbejder med, og som jeg vil beskæftige mig med her, er det sociale arbejde med misbrugere. Sammen med socialforvaltningens enheder for voksne og unge arbejder vi to forskere, Leili Laanemets og denne artikels forfatter, med at finde metoder til at opsamle den viden, som produceres

i socialforvaltningens løbende kontakt med misbrugere. Vi har deltaget i møder med socialforvaltningen, vi har observeret socialforvaltningens interne møder, og vi har interviewet socialarbejdere og misbrugere. Indtil nu har vi indsamlet ca. 10 observationer og 30 interviews. Ud fra dette materiale vil jeg her reflektere over mulighederne for, at forskning, socialforvaltning og misbrugsproblem kan mødes. Det vil sige: Hvordan kan forskere nærme sig det, som sker i samspillet mellem socialarbejdere og misbrugere?

Mine tanker har afsæt i sociologen Randall Collins forklaringer på, hvordan situationen skaber sine aktører.⁽¹⁾ Collins mener, at vores roller og vores handlemuligheder bestemmes i hver specifik situation. Det betyder, at når behandlere og misbrugere mødes i den sociale forvaltning, så bliver deres muligheder bestemt af den sammenhæng, de befinder sig i. Eftersom dette i høj

grad er en formel situation, bliver rollerne også formelle eller kategorielle. Aktørerne bliver mere repræsentanter for deres kategorier – socialarbejder eller klient – end for deres personligheder.

Rytme og rationaliteter

For at kunne forstå samspillet må vi først se på de forudsætninger, som de tre repræsentanter, henholdsvis socialarbejder, klient og forsker, har:

Først har vi den sammenhæng, hvori mødet finder sted. Socialforvaltningen kan tilbyde misbrugeren behandling. Den mest almindelige form for behandling er ambulans, men også behandling på døgninstitution er mulig, og det er noget socialforvaltningen betaler for. Når misbrugeren og socialarbejderen mødes for at diskutere behandlingsmuligheder, er det derfor et spørgsmål, som er delt op i 3: Skal denne person have behandling? Hvordan skal denne behandling tilrettelæg-

'Misbrugere beskriver, hvordan de lægger historien om deres liv til rette, for at den skal kunne passe ind i sammenhængen.'

KERSTIN SVENSSON
PH.D., SOCIALHÖGSKOLAN,
LUNDS UNIVERSITET

ges? Skal socialtjenesten betale?

Misbrugeren kommer ind i situationen med sin livshistorie, sin person og sit problem. Pågældende forventes at fortælle om sit problem på en bestemt måde: Hvis vedkommende er for ivrig, kan det tolkes som en falsk motivation, og hvis han/hun ikke er tilstrækkelig ivrig, kan det tolkes, som om klienten ikke er motiveret. Misbrugere, som vi har talt med, beskriver, hvordan de lægger historien om deres liv til rette, for at den skal kunne passe ind i sammenhængen. De fortæller også, at når de endelig har samlet kræfter til at bede om hjælp, så vil de have hjælpen her og nu.

Socialarbejderen har til opgave at bedømme misbrugerens behov og muligheder, herunder også motivation. Når behovet er bedømt, skal en passende indsats vælges, og hvad der er passende bestemmes ikke bare af de behov, misbrugeren fortæller, at han eller hun har, eller af hvad socialarbejderen bedømmer, men også af hvad socialforvaltningen mener er muligt. Dette skal diskuteres i arbejdsgrupper eller med chefen, og det betyder, at det tager tid.

Forskeren kommer ind i situationen, hvor der skal tages beslutninger – observerer, interviewer og tolker. Forskeren skal påvirke forløbet så lidt som muligt for at kunne studere det og skal derfor bare samle materiale ind til det, som senere kan præsenteres som resultater. Eftersom forløbet først må studeres, før der kan præsenteres resultater fra det, så kommer forskerens bidrag altid først bagefter: Resultater fra et studie kan aldrig anvendes i netop de situationer, de er baserede på, men kun i kommende, lignende situationer.

Forskning, socialforvaltning og misbrugere lever med forskellige rytmer. I misbrugslivet er det vigtigt, at tingene sker hurtigt. Socialforvaltningen er nøjeregnende med, at beslutninger bliver administrativt korrekte. Og forskningen er nødt

til at gennemføre hele forskningsprocessen for at kunne udtale sig. Der findes altså en tydelig forskel i rytme. Eftersom det er medarbejderne i socialforvaltningen, der skal træffe beslutningerne, er det også dem, der har 'retten til tolkning', og dermed også deres tempo der er det 'rigtige' i denne situation. Misbrugeren er for hurtig, og forskeren er for langsom.

Valg af perspektiv

Når forskeren skal gå ind i et studie af samspillet mellem misbrugeren og socialarbejderen, så må der tages stilling til valg af perspektiv og dermed også tempo: Skal forskeren følge misbrugerens eller socialforvaltningens rytme?

Når man knytter socialforvaltningen og forskningen tæt sammen, indebærer det, at forskningsspørgsmålene formuleres i et samspil mellem socialarbejdere og forskere, hvilket medfører, at socialarbejderens relation til klienten bliver endnu mere asymmetrisk end tidligere. Vi får da en relation, hvor den ene part er repræsentant for socialforvaltningens administrative system, som desuden er koblet til en langsigtet vidensudvikling gennem kontakten til forskningen og derfor bliver endnu langsommere. Den anden part er et enkelt individ, en misbruger, som vil have hjælp til sit liv NU. Denne assymetri indebærer ikke kun, at det bliver en langsommere rytme. Den indebærer også, at socialforvaltningens 'førsteret til tolkning' af misbrugerens livssituation forstærkes, og at misbrugerens mulighed for selv at påvirke det, der sker, bliver endnu mindre.

Forskeren som en del af relationen

Når man som forsker møder socialarbejdere og misbrugere, bliver man en del af deres samspil. Dette samspil er konstrueret ud fra socialforvaltningens sammenhæng, og afhængigt af, hvordan man som forsker nærmer sig et studie af samspil-

let mellem socialarbejdere og misbrugere, indtager man forskellige perspektiver. Forskningen kan ikke være neutral. Derimod er/kan forskeren være medvidende om, hvilke perspektiver man indtager, og hvis ærinde man går med sin forskning.

Hvis man som forsker stræber efter at undgå at forstærke asymmetrien i relationen mellem socialarbejder og klient, kan man anlægge et brugerperspektiv. Alt for ofte taler man om brugerperspektiv ud fra, at man vil vide mere om, hvad klienterne mener, men man lader socialforvaltningen formulere, hvad det er, de skal mene noget om. Det bliver ikke et brugerperspektiv, eftersom forskeren her står på socialforvaltningens side, lader socialforvaltningen formulere spørgsmålene og formidler resultaterne til socialforvaltningen. Dermed forstærker forskeren den allerede dominerende part i relationen.

For at kunne indtage et virkeligt brugerperspektiv må forskningsspørgsmålene konstrueres sammen med brugerne, og præsentationen af resultaterne fra studiet skal først og fremmest formidles tilbage til brugerne. Det er problematisk inden for misbrugsområdet, hvor klienterne i ringe grad er organiserede. Det er også problematisk, når man betragter rytmen i de forskellige aktørers roller.

Den forsker, som har ambition om at have et brugerperspektiv, må være forberedt på at udforme sit forskningsdesign ud fra brugernes behov og interesser og udføre forskningen på en måde, som passer brugerne. Findes denne interesse? Eller går man hellere ud fra, at det er svært nok at organisere forskning, der matcher socialforvaltningens administrative system, og konstaterer, at det alligevel i sidste ende er umuligt at tilgodese brugerne?

LITTERATUR

- 1 Collins, Randall: Interaction, Rituals, Chains. Princeton: Princeton University Press. 2004.